Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

№ 5

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 656 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 30-mayda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Uy-joy qurilishi madaniyati, uning oʻziga xos xususiyatlari va tamoyillari 10
Davletov Islambek Xalikovich, Zikrullayev Valixon Gʻaybulla oʻgʻli

Hududlar investitsiya muhitini oshirish muammolari 16
Akbarov Bekmurod Miryakubovich

Qoraqalpogʻiston Respublikasi ellikqal'a tumanida turizm klasterini joriy qilish mexanizmi 22
Norchayev Asatullo Norboʻtayevich

Small Business and Private Entrepreneurship is the Priority Direction of Our Country's Economy 28
Tulagan Tukhtaraliev, Gʻaniev Muhammadjon Xalilovich

Resurs soliqlarini soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish 31
Tursunova Zulayxo Abdujobir qizi

Oʻzbekistonda muqobil energiya manbalaridan foydalanish elektrotexnika sanoati rivojlanishining istiqboli sifatida 34
Uraimjonov Azizbek Raxmonjon oʻgʻli

Oliy ta'limning raqobatbardoshligini ta'minlashda ta'lim sifatining mohiyati va asosiy tamoyillari (Oʻzbekiston misolida) 40
Egamov Sevinchbek Maxsud oʻgʻli

Financial Mechanisms of Supporting Textile Products Export 46
Gaybullayeva Gulbaxor Maxmudovna, Yakubova Ugiloy Mamasoliyevna

Oʻzbekiston Respublikasida hududlarni mutanosib barqaror rivojlantirish masalalari va yechimlari 49
Hojiyev Tal'at Toshpoʻlatovich

Raqamli iqtisodiyot sharoitida ayollar biznesini shakllantirish yoʻllari 54
Ibodullayeva Malohat Sirojiddin qizi

Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xoʻjaligini rivojlantirishning xorijiy tajribasi 57
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich

Turizm sohasi rivojlanishining istiqbollari 61
Ergashev Rahmatulla Xidirovich, Jabborova Zuhra Abdigʻani qizi

Jahonda kabel bozorini rivojlantirish xususiyatlari va tendensiyalari 68
Uralov Olimjon Mahammadjonovich

Namangan viloyatida yoshlarning iqtisodiy faolligi koʻrsatkichlari dinamikasini tahlil qilish 72
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich

Turizm sohasiga malakali kadrlar tayyorlashdagi muammolar va ularning yechimlari borasida tavsiyalar 77
A. I. Raxmatov

Трансформация внешнеторговых связей Республики Узбекистана 83
Ахмедова (Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи

Korxonalarda investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari va usullarining tahlili 88
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin oʻgʻli

Turizmning mohiyati xususida nazariy yondoshuvlar va ularning tahlili 94
R. I. Pardayev

Katta hajmga ega boʻlgan maxsus qurtxonalarda boqilayotgan ipak qurtlariga harorat va namlikni ta'siri 101
Raxmanova Xuriniso Egamovna

Mahalliy byudjet daromadlarini shakllantirishda mahalliy soliqlar va soliqdan tashqari tushumlarning ahamiyati 104
Rajjaboyeva Dildora Zakirovna

Banklarda stress-test asosida ESG-risklarni baholash 110
Nilufar Sharipova

Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda banklarda ekologik va ijtimoiy risklarni baholash va boshqarish tizimini joriy etishning ahamiyati 114
Karimov Shamsiddin Akram oʻgʻli

Qimmatli qog'ozlarni qiymatini baholash usullari va modellari 122
Botirxo'ja Aziza Faxmuddin qizi

Sanoat ishlab chiqarishda diversifikatsiyaning nazariy asoslari 127
Davronbek Sharibjonovich Raximov

Mamlakatimizda innovatsiyalarni moliyalashtirishning amaldagi holati tahlili 133
Aminov Farrux Farxadovich

Raqamli iqtisodiyotda moliyaviy hisobot tahlilini takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari 138
G. J. Jumayeva

Qurilish sohasida logistika tizimlariga zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlanganlarning amaliy jihatlari 141
Mirsodiqov Abdulla Tursunaliyevich

Raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliini boshqarishdagi muammolar 146
Nematova Shaxlo Egamberdiyevna

Aholi daromodlari va omonatlarini shakllantirishning nazariy asoslari 149
Xakimov Zohid Norbo'tayevich

Tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonini intellektuallashtirish algoritmini yaratish 158
Zoirov O'lmas Erkin o'g'li

Mintaqa iqtisodiyotida investitsiya faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini baholash 164
Chilmatova Dilnoza Abdurahimovna

Возможности внедрения и развития исламских банковских продуктов в рынок Узбекистана 168
Иноятова Камола Фуркатовна

Davlat xizmatchisi faoliyatida ijtimoiy javobgarlikning o'rni 172
X. X. Ikramov

Korporativ boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o'ziga xos xususiyatlari 176
Abdug'aniyev Muhammadamin Abdug'affor o'g'li

Hududiy kambag'allik chegaralarini aniqlashning ahamiyati (Qashqadaryo viloyati misolida) 182
Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li, Alisher Yunusaliyevich Safarov

Kichik biznesga mahalliy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanishda franshizaning roli 189
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich

Tijorat banklarida marketing strategiyalaridan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari 193
Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich

Davlat sherikchilik asosida maktab va maktabgacha ta'lim moliyashtirishligini o'ziga xos xususiyatligi 198
Boltaboev Murodbek Aybekovich

Moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish davr talabi 203
X. I. Boyev

Banklarda chakana kreditlash turlari va ularni raqamli transformatsiya qilishning zarurligi 207
Axmedova Dilrabo Kurbondurdi qizi

Rasmiy ish bilan bandlik – aholining munosib turmush darajasini ta'minlash demak 216
Farhod Bagibekovich Xalimbetov

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i uchun qo'llaniladigan soliq imtiyozlarining amaldagi holati va tahlili 220
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna

Автомобильная промышленности развитых стран: становление, развитие, пути совершенствования 227
Назарова Раъно Рустамовна, Абдухамидова Мафтуна Турсуналт кизи

Влияние цифровизации на внешнеэкономическую деятельность 232
Шермаматова Ирода Ойбековна, Тиллаев Хуршиджон Сулаймон ўғли

ИИ в банковском бизнесе: ключ к конкурентной привлекательности 238
Фаттахова Муниса Абдухамитовна

Tijorat banklari kapitalining iqtisodiy mazmuni va uning tarkibi 243
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Особенности банковского кредитования и факторы препятствующие финансово-кредитной поддержке субъектов сферы туристических услуг ... 248
Розоков Мухаммадазиз Мансурович

Factoring Operations in Banks ... 253
Boykabilova Iroda, Davronova Dilnoza Damirovna

Moliyaviy sektordagi aksiyadorlik jamiyatlarining korporativ strategiyasini shakllantirishda risklarni bartaraf etish ... 257
Jaxongirov Rustam Jaxongirovich, Xo'jamurodov Asqarjon Jalolovich

O'zbekistonning jozibador investitsiya muhitini yaratishda huquqiy asoslarni yanada takomillashtirishning ilmiy va amaliy zaruriyati ... 264
Oybek Elmuratov

Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarning boshqarish tizimini takomillashtirish ... 268
Uzakova Umida Ruzievna

Tashkent Economy – Locomotive of the Country's Economy ... 274
Akramova Aziza Abduvohidovna, Maqsudov Bunyod Abdusamadovich

O'zbekiston Respublikasida ishbilarmonlik turizmining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomilashtirish yo'llari ... 278
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna

Mintaqalar iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlashda investitsiyalardan samarali foydalanish mezonlari va ularni hisoblash usullari ... 284
Norqobilov Nusrat Norsaitovich

Marketing strategiyasi: raqobatchilik sharoitida tadbirkorlik faoliyatini yuritishning rivojlantirilishi ... 288
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna, Matrizayeva Dilaram Yusubayevna

Mahalliy budjetlar mablag'laridan samarali foydalanishni ta'minlashning eng asosiy istiqbolli yo'nalishi ... 295
S. Y. Ismoilova

Atrof-muhitga zararsiz, tabiiy tarkibli korroziya ingibitorlari turlarini tahlil qilish ... 300
Qurbonova Firuza Solexovna

Oliy ta'lim muassasalarida xarajatlar smetalari ijrosi hisobini yuritish tartibi ... 306
AbdulAziz Norqo'chqorov Ziyadullayevich

Tijorat banklarining investitsion faoliyati samaradorligi va uni rivojlantirish yo'llari ... 312
Olimova Nodira Xamrakulovna

Baholangan majburiyatlar hisobini takomillashtirish ... 324
Ochilov Farxodjon Shavkatjon o'g'li

Qurilish-pudrat tashkilotlarida auditorlik tekshiruvida faoliyat uzluksizligini baholash ... 331
Tulovov Erkinjon To'lqin o'g'li

Основные направления развития инвестиционной деятельности предприятий ... 335
Махкамова Надира Саидмуратовна

Milliy statistika axborot tizimlarining funksional jihatlari va o'ziga xos xususiyatlarining tahlili ... 340
Otajonova Gulhayo Maqsud qizi

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini boshqarish axborot tizimini modellashtirish ... 345
Xudoyorov Laziz Niyozovich, Ergashova Nargiza Boboxonovna

Mamlakatimzda aksiz to'lanadigan tovarlarni soliqqa tortish usullari ... 351
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich

Iqtisodiy rivojlanish sharoitida investitsiya loyihalarini jalb qilingan mablag'lar orqali moliyalashtirishning zarurligi ... 357
Amonova Dilafro'z O'tkurovna

To'lov tashkilotlarini tashkil etishda xatarlarni boshqarish ... 362
Axmedov Miraziz Alisherovich

Korxonada inson kapitalini rivojlantirish tizimi va konsepsiyasini takomillashtirish imkoniyatlari ... 367
Hamrokulov M. O.

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kichik sanoat zonalari faoliyatining zarurligi va iqtisodiy-huquqiy maqomi 375
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich

Bank tizimida marketing faoliyati orqali yangi innovatsion xizmatlarni joriy etishning zamonaviy holati 379
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich

Экономическая сущность инновационной деятельности в банковском секторе 388
Шадиева Дилдора Хамидовна

Yengil sanoat taraqqiyotining xitoy tajribasi va undan oʻzbekistonda foydalanish imkoniyatlari 392
Jumaniyazova Feruza Rajabovna

Tut parvonasi zararkunandasining biologik tarqalishi va zararini oldini olish choralari 402
Oybek Toshtemirovich Karimov

Ijtimoiy adolat va ayollar huquqlari: kasbiy kamsitish 406
Iminova Nargizaxon Akramovna

Ishsizlik nafaqalari tayinlash va xalqaro tajriba 412
Sholdarov Dilshod Azimiddin oʻgʻli

Takroriy ekinlar urugʻini toʻgʻridan-toʻgʻri nol ishlov berish orqali ekadigan qurilmaga tushadigan yuklamaning nazariy tadqiqoti 418
Abdullayev Baxodirjon Valijon oʻgʻli

Banklarida jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish tizimining roli 422
Abdullayeva Dildora Qudratovna

Biologik aktivlar hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartari asosida tashkil etishning uslubiy jihatlari 425
Adxamov Samariddin

Barqaror iqtisodiy oʻsishga erishishda toʻgʻridan toʻgʻri xorijiy investitsiyalarning ahamiyati 430
Asqarova Mavluda Turabovna, Otajonova Charosxon Polvonquli qizi

Ilmiy-innovatsion iqtisodiyotda suv xoʻjaligini rivojlantirish muammolari, yechimlar va natijalar: fundamental asosda 435
Babadjanov Abdirashid Musayevich

Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini yuritishning milliy va xalqaro standartlari 441
Maxamadaliyeva Mahliyoxon Maxamadmurod qizi

Tijorat banklari aktivlari va ularni samarali boshqarish nazariy asoslari 448
Masharipov Maxmud Bekturdiyevich

Tijorat banklarning moliyaviy faoliyatida yuzaga keladigan xavf-xatar va uning mohiyati 453
Rashidov Raximjon Iskandarovich, Abduraxmonov Anvar Akbar oʻgʻli

Kichik sanoat zonalarini barpo etish va rivojlantirish omillari va hozirgi holatining tahlili 459
Samijonov Musobek Gʻayratjon oʻgʻli

Moliyaviy menejment tizimi samaradorligini oshirishda raqamli marketing strategiyasidan foydalanish 466
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich

Oʻzbekiston Respublikasi moliyaviy tizimida byudjetdan tashqari jamgʻarmalarning ahamiyati va oʻrni 473
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Babanazarova Gulzar Ziuatdinovna, Ajibayeva Rauiya Maxsudovna

Aholi daromadlarini oshirishda asalarichilikning oʻrni 479
Xudayarova Zuxra Yuldashevna

Цифровые и традиционные методы сбора информации в маркетинговых исследованиях: сравнительный анализ 482
Бекназова Комилахон Миркамол қизи

Tijorat banklari faoliyatida iqtisodiy risklar va ularni nazariy asoslari 490
Burxonov Asliddin Asqar oʻgʻli

Biznes tuzilmalarini diversifikatsiya qilish modellari va usullari hamda innovatsion rivojlanish strategiyalarining qiyosiy tavsifi 497
Matyoqubova Dilfuza Olimboyevna

Тенденции развития пищевой промышленности Узбекистана........ 503
Назарова Раъно Рустамовна, Нигматуллаева Гульчехра Нуруллаевна

Soliq-bojxona siyosatining dolzarb masalalari va ularni takomillashtirish yo'nalishlari........ 509
Usmonov Kaxramonjon Akbaraliyevich

Статистический анализ факторов, влияющих на бренд молока и молочных продуктов в Узбекистане 513
Холдарова Фариза Тухтабаевна

Правовое регулирование рынка цифровых активов и криптовалют........ 519
Якубова Ш. Ш., Рашидов Рахимжон Искандарович

Efficiency of Internal Audit Service and Report Improvement: Control of Sanatorium-Wellness Institution 528
Shafkarov Fahriddin Khudaiberdievich

Development of Digital TV Services in the Conditions of Digitalization of the Economy........ 534
Farhad Karimov

Kichik biznes faoliyatida muhim muvaffaqiyat omillarini belgilashning ahamiyati va ularni baholash........ 538
Kabulova Nurgo'zal Umirbek qizi

Barqaror iqtisodiy o'sishni ekonometrik tadqiq etish........ 541
Muminova Maxbuba Abduvafoyevna

Korxonaning moliyaviy-xo'jalik faoliyati ko'rsatkichlarini baholash........ 548
Musurmonova Mahbuba Omonovna

Tadbirkorlik subyektlari tashqi savdo faoliyatini ichki tartibga solishni takomillashtirishning ayrim jihatlari.. 552
To'rayev Nurbek Muxammadovich

Temir yo'l transportida xizmat ko'rsatish jarayonini rivojlantirishning retseptiv tahlili........ 557
Raxmonov G'ayrat Ismatulloyevich

Strategik boshqaruv hisobi va uning uslubiyotini takomillashtirish masalalari........ 562
Sharipova Shoxida Abdinabiyevna

O'zbekiston Respublikasida "yashil" iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashning iqtisodiy mexanizmlari........ 567
Shodmonov Ruslan G'olib o'g'li

Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning kontseptual jihatlari........ 574
Sultanov Maxmud Axmedovich

Tijorat banklari foydasini soliqqa tortishning ayrim me'yoriy-huquqiy asoslari........ 578
Turanov M. Sh.

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining rivojlanishida tijorat banklarining o'rni........ 586
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Babanazarova Gulzar Ziuatdinovna, Zubaydullayeva Zulayxo Karimovna, Kaxarova Dildora Erkinovna

O'zbekistonda tayyor kiyimlar bozori ko'lamini oshirishda marketing strategiyalarining samaradorligi........ 596
Urazov Mansur Musurmanovich

Yevropaga barqaror eksport va qishloq xo'jaligida yashil rivojlanish uchun
Mosh bozori strategiyalarining ta'sirini baholash........ 599
Valiyeva Aziza Anvar qizi

Rangli tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonlarini paralellashtirish........ 605
Xidirova Barchinoy Ilxomovna

Korxonalarda ishchi personal ehtiyojlarini motivatsiyaga ta'siri........ 610
Aripov Oybek Abdullayevich, Axmedov Muzaffar Shokirjonovich

Цифровые и традиционные методы сбора информации в
маркетинговых исследованиях: сравнительный анализ........ 615
Бекназова Комилахон Миркамол қизи

Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari........ 623
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.

Positioning Textile Products in Competitive Strategy........ 626
Икрамова Нодира Бурхон қизи

Sanoatni tarkibiy oʻzgarishlar asosida maqbullashtirish va samaradorlik koʻrsatkichlarini prognozlash............ 631
Kasimov Azamat Abdukarimovich

Oʻzbekiston Respublikasi budjetini shakllanishida egri soliqlarni undirishning fiskal samaradorligi 638
Abdulxayeva Shahnoza Muxammadiyevna

Toʻqimachilik klasterlari eksport salohiyatini boshqarish masalalari.. 645
Mamasoliyev Gʻayratbek Maxamadyusupovich

Влияние плодородности почвы на урожайность хлопчатника в хлопково-текстильных кластерах Республики Каракалпакстан 650
Сагиева Молдир Оразбай кизи

IQTISODIYOTNING ERKINLASHTIRILISHI SHAROITLARIDA KICHIK BIZNES SEKTORI RIVOJLANISHINING IMKONIYATLARI

Botirova R. A.
Iqt. f. n., dots., NamMQI

Sirojiddinov I. Q.
Iqt. f. n., dots., NamMQI

Annotatsiya: Maqolada mamlakatimizda iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari va yo‘nalishlari tadqiq etilgan. Biznesni qulaylashtirish choralari natijalari tahlil eilgan.

Kalit so‘zlar: iqtisodiyotning erkinlashtirilishi, kichik biznes sektori, biznes-muhit, tadbirkorlik, soliqdar, tadbirkorlikni himoyalash.

Abstract: The article discusses the potential and approaches for the expansion of the small business sector in our country’s environment of economic liberalization. Analysis is conducted on the outcomes of business facilitation initiatives.

Key words: economic liberalization, small business sector, business environment, entrepreneurship, taxpayer, protection of entrepreneurship.

Аннотация: В статье исследованы возможности и направления развития сектора малого бизнеса в стране в условиях либерализации экономики. Проанализированы результаты мер по благоприятствованию бизнесу.

Ключевые слова: либерализация экономики, сектор малого бизнеса, бизнес-среда, предпринимательство, налоги, защита предпринимательства.

O‘zbekiston bugun xalqaro hamjamiyatning va global moliyaviy-iqtisodiy bozorning ajralmas tarkibiy qismi ekanligi inkor etib bo‘lmaydigan haqiqatdir. Bu mamlakatning tashqi dunyo bilan aloqalari tobora kengayib borayotganligida, taraqqiy topgan yetakchi davlatlar ko‘magida iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish, modernizatsiya qilish, texnik va texnologik qayta jihozlash bo‘yicha dasturlarning amalga oshirilayotganida, O‘zbekistonning xalqaro savdo tizimiga integratsiyalashuvida, mahsulot va tovarlar importi va eksportining o‘sib borishida va boshqa misollarda yaqqol tasdiqlanmoqda. Demak, global moliyaviy inqiroz va, birinchi navbatda, uning oqibatlari iqtisodiyotimizning rivojlanishi va samaradorlik holatlariga ta’sir etayotgani real voqelikdir.

Shuning uchun “O‘zbekiston–2030” strategiyasida belgilangan vazifalarning hal etib borilishi joriy davrdagi iqtisodiy rivojlanish natijalarinigina emas, balki iqtisodiyotimizning yaqin yillardagi muvaffaqiyatli taraqqiy eta olishini ta’minlaydi. 2023-yilga mo‘ljallangan Dasturning asosiy yo‘nalishlari investitsion jarayonlarning izchil amalga oshirilishini taqozo etadi va ayni paytda bu jarayonlarni faollashtirishga ham qaratilgandir.

Mamlakatimizda shakllangan investitsion muhit ko‘p yillar mobaynida o‘tkazib kelinayotgan iqtisodiy siyosatning natijasidir. Bunda mustaqillikning dastlabki yillarida va undan keyin ham tashqi qarzlar sohasida qisqa muddatli spekulyativ kreditlardan voz kechib, chet el investitsiyalarini uzoq muddatlarga, imtiyozli foiz stavkalari bo‘yicha jalb etilganligi muhim ahamiyatga ega bo‘ldi. Shu tufayli milliy iqtisodiyotning xalqaro kreditlar bozoridagi kon’yunkturaga qattiq bog‘lanib qolishining oldi olindi. Globallashuv sharoitlari bu yo‘lning naqadar oqilona yo‘l ekanligini yaqqol namoyish etmoqda.

Ma’lumki, 2017–2023-yillarda kichik biznes sektorini rivojlantiringa qaratilgan 2 mingga yaqin qonunlar, Farmonlar va qarorlar, me’yoriy hujjatlar qabul qilindi. Ularga asosan 114 ta litsenziya va ruxsatnoma bekor qilindi, 33 ta faoliyat turi xabardor eti0 tartibiga o‘tkazildi. Ruxsatnomalarni rasmiylashtirish tartiblari soddalashtishrilib, muddatlari o‘rtacha ikki baravar qisqartirildi. Ortiqcha tekshirishlar, nakd pul, valyuta va xomashl bo‘yicha ko‘plab cheklovlarga barham berildi. Bunday qulaylik va imkoniyatlar natijasida yangi subyektlar

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

keskin ko'payib, avvaldan ishlayotganlari faoliyatini kengaytirmoqda. Xususan, 2017–2023-yillarda tadbirkorlar soni qariyb uch baravar oshdi.Tadbirkorlar uchun o'z biznesini butun mamlakat doirsida kengaytirish, boshqa hududlarda ham ish o'rinlari yaratish oddiy holga aylanmoqla. Faoliyatini kichik biznes subyektlari sifatida boshlagan korxonalarning o'rta va yirik biznesga o'sib o'tishi jarayonlari boshlandi va tezlashmoqda. Hozirda ichki va tashqi bozorda o'z salmoqli o'rni va brendiga ega tadbirkorlar sinfi shakllana boshladi.

Ta'kidlash lozimki, faqat 2021-yilda va 2022-yilning birinchi yarmildatadbirkorlardan kelib tushgan minglab murojaatlarda ko'tarilgan muammolarni hal etish va takliflarni amalga oniringa qaratilgan katta dastur, 70 dan ortiq Farmon va qarorlar qabul qilindi. Biznesni yo'lga qo'yish va rivojlantirin uchun 130 trillion so'm kredit, 3,5 trillion so'mlik subsidiya va kompensatsiya ajratildi. Qurilish sanoatida sement, charm sanoatida bo'yoqlar va kimyoviy moddalar, mebel sanoatida MDF, furnitura va aksessuarlar kabi jami 82 turdagi xomashyo va yarimtayyor mahsulotlar import bo jidan ozod qilindi, natijada mahsulotlarning tanarxini kamaytirish uchun sharoit yaratildi.

Biznes muhiti yaxshilanishi tadbirkorlarning asosiy kapitalga qo'yilmalarga rag'batlantiradi. Faqat 2021-yil davomida tadbirkorlar tomonidan biznes uchun 55 mingdan ortiq binolar qurildi. Tushumlari 1 million dollardan oshgan tadbirkorlik subyektlari soni 5 mingtaga ko'payib, 26 mingtaga yetdi. Eksport qiluvchi korxonalar soni 7,5 mingta bo'lgan umumiy eksport hajmi 30 foizga ko'paydi.

Makroiqtisodiy barqarorlik va xaq farovonligini uzluksiz yaxshilab borish nuqtayi nazaridan tadbirkorlikni yanada rivojlakgirish, biznes sharoitlar yaratib berish maqsadga muvofiq. Bu borada Prezident tomonidan 2022-yil avgustda beshta asosiy yo'nalishlar biri bo'yicha amalga oshirilishi lozim bo'lgan choralar asoslab berildi.

Birinchi yo'nalishda korxonalarni toifalarga ajratish, ularni qo'llab-quvvatlash bo'yicha alohida yondashuvlarni belgilashsh. Xususan, yillik aylanmasi 1 milliard so'mgacha bo'lgan korxonalar – mikro biznes, 10 milliard so'mgacha bo'lgani – kichik biznes va 100 milliard so'mgacha bo'lgani o'rta biznes toifasiga kiradi. shundan kelib chiqib, 2023-yil 1-yanvardan boshlab mikro biznes uchun aylanmadan olinadigan soliqning amaldagi 4 foizdan 25 foizgacha bo'lgan stavkalari o'rniga yagona 4 foizli soliq stavkasi joriy etildi. Yillik aylanmasi 1 milliard so'mdan oshib, umumiy soliq to'lash tartibiga o'tgan korxonalar bir yil davomida foy da solig'ini 2 barobar kam to'laydi. Ushbu imkoniyatlar 370 ming tadbirkor ga yengillik yaratdi.

Yuqori salohiyatli o'rta korxonalar uchun ham qator soliq va kompensatsiya imtiyozlari belgilandi. Koronavirus pandemiyasi keltirgan iqtisodiy qiyinchiliklarga qaramay, 2023-yil 1-yanvardan boshlab qo'shilgan qiymat solig'i stavkasi 12 foizga tushirildi. Tadbirkorlar uchun yana bir yengillik - 2022-yil 1-iyuldan boshlab bo'sh bino yoki foydalanilmayotgan yer uchastkasiga nisbatan soliqlarning onirilgan stavkalarini qo'llash bekor qilindi. Shuningdek, tadbirkorlarning shu tarzda ilgari onirib hisoblangan 2 trillion so'mlik qarzlaridan ham voz kechildi.

Ikkinchi yo'nalin - qulay moliyalashtirish tizimini qulaylashtirilishi bo'lib, bu maqsadlarda kichik biznes loyihalariga 20 trillion so'm yo'naltirilini belgilandi. Bundan tashqari, tijorat banklari xalqaro moliya institutlaridan ham mablag'lar jalb etadi. Tadbirkorlik jamg'armasi tomonidan kafillik berish imkoniyatlari qo'shimcha 2 barobarga onirilishi natijasida kamida 15 ming nafar tadbirkorning kredit olindagi garov masalasi hal bo'ladi.

Uchinchi yo'nalishda tuman va shaharlar sharoitidan kelib chiqib, biznes uchun alohida yondashuvlar joriy etildi. 2023-yildan shart-sharoiti bo'yicha barcha tuman va shaharlar 5 ta toifaga ajratildi. Ularda soliq, subsidiya, kredit foizlari uchun kompensatsiya va kafillik berish, infratuzilmaga ulash bo'yicha alohida tartiblar belgilandi. Yerni xususiylashtirish uchun belgilangan summa, ya'ni yer solig'ining 20 karrasi miqdoridagi to'lov Toshkent shahri va viloyat markazlarida 10 karraga, boshqa hududlarda 5 karraga pasaytirildi.

To'rtinchi yo'nalish - tadbirkorlarning mulk huquqi himoyasiga taalluqli. Yer va mulk ajratish haqidagi qarorlarni bekor qilish, tergov jarayonida mol-mulkni xatlab qo'yishni faqat sud hal etiladi. Shuningdek, tadbirkorlarning sudlarga murojaat qilish imkoniyati kengaytirildi. Jumladan, ma'muriy sudlarga ariza berinda davlat boji stavkasi 2 barobar kamaytirildi. Tadbirkorlarning soliq idoralari qarori ustidan sudga shikoyat kiritish muddati hozirgi 1 oydan 3 yilgacha uzaytirildi.

Beshinchi yo'nalishda tadbirkorlar faoliyatini nazorat qilish va ularni javobgarlikka tortish masalalarini qamrab olgan. Avvalo, tadbirkorlarga nisbatan yangi javobgarlik va jazo choralarini joriy etinga 3 yillik moratoriy e'lon qilindi. 2023-yildan 26 ta idoraning takrorlanuvchi nazorat funksiyalari bekor qilindi.

Alohida qayd etish lozimki 2017-yildan so'ng, ya'ni 2022-yilga kelib biznesga soliqlar 16 tadan 9 taga qisqardi, pensiya, maktab va yo'ljamg'armalarga biznes uchun og'ir yuk bo'lgan 3,2 foizli yig'imlar bekor qilindi. Ushbu yig'imlar korxonalarning foydasidan qat'i nazar, oborotdan olinar, ularning miqdori korxonalarning kamida 25–30 foiz foydasiga teng edi. Molk-mulk, daromad solig'i va ijtimoiy soliqlar stavkalari 2 barobarga kamaytirildi.

2023-yilga qadar korxonalarning soliq organlari bilan munosabatlarini soliq tekniruvlariga oid jarimalar turi ko'pligi va og'irligi murakkablashtirara edi. Oyiga o'rtacha 1 million so'm soliq to'laydigan kichik tadbirkorlarga 5 milliondan 10 million so'mgacha moliyaviy jarima qo'llanishi oddiy hol edi. Ya'ni kichik tadbirkorlar uchun ham, yirik korxonalar uchun ham jazo bir xil. Bunga barham berish uchun barcha turdagi tekshiruvlar Biznes-ombudsman tomonidan muvofiqlantirilini, jarimalar miqdori tadbirkor to'layotgan soliq miqdoridan oshmasligi ker-

akligi belgilandi. Bunday muammo ayniqsa savdo sohasiga xos eli. Bu borada savdo qoidalarini buzganlik uchun jinoiy javobgarlik bekor qilindi.

Kichik biznes rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashda Savdo-sanoat palatasi faoliyatini takomillashtirish zarurligi ham yaqqol namoyon bo‘lmoqda. Uning vazifa va vakolatlari kengaytirilmoqda. Xususan, hukumatga ko‘rib chiqilishi majburiy bo‘lgan masala kiritish, tadbirkor manfaatini ko‘zlab Oliy sudga ariza taqdim qilish vakolatlari berildi. Savdo-sanoat palatasi hukumat bo‘ysunuvidan to‘liq chiqarildi va tadbirkorlar manfaatining chinakam himoyachisi bo‘lishi lozim.

Kichik biznes sektoriga davlat rahbari darajasida nihoyatda jiddiy e’tibor qaratilayotganini o‘z natijalarini bermoqda. Ko‘p ishbilarmonlar o‘z biznesini butun mamlakat miqyosida kengaytirib, minglab ish o‘rinlarini yaratdi va nufuzli yirik kompaniyalarga aylandi. Ichki va tashqi bozorda o‘z nufuzi hamda brendiga ega tadbirkorlar sinfi shakllana boshladi.

Kelajakda iqtisodiyotning korxonalarda modernizatsiya jarayonlarini boshqarishda, fikrimizcha, quyidagi mexanizmlarni joriy qilish lozim:

- *birinchidan,* iqtisodiyotning yetakchi sanoat korxonalarida modernizatsiya qilish jarayonlarini boshqarish bo‘yicha yagona tizimi ishlab chiqish yoki yagona bo‘g‘inni tashkil etish;
- *ikkinchidan,* sanoat korxonalari umumiy menejmentida modernizatsiya qilish jarayonlarini boshqarish bo‘yicha tartib va prinsiplarni kiritish;
- *uchinchidan,* korxonalarni modernizatsiya qilish, texnik va texnologik yangilash uchun olib kelingan asbob va uskunalarni o‘z vaqtida, belgilangan hajmda o‘rnatish va ishga tushirishni qat’iy boshqarish;
- *to‘rtinchidan,* texnologik ma’naviy va jismoniy eskirgan asbob-uskunalar salmog‘i yuqori bo‘lgan korxonalarni doimiy audit va monitoring qilish bo‘yicha muttasaddi tashkilotlarning boshqaruv rolini kuchaytirish;
- *beshinchidan,* iqtisodiyotning yetakchi tarmoqlari korxonalarida modernizatsiya jarayonlarini boshqarish samaradorligini baholash tizimini ishlab chiqish va amaliyotga joriy qilish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi “O‘zbekiston–2030” strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-158-sonli Farmoni. lex.uz›docs/6600413
2. Sirojiddinov, I. Q. (2021). Financial support for economic development of regions in the context of the coronavirus pandemic. ISJ Theoretical & Applied Science, 02 (94), 187-190.
3. Sirojiddinov I., Botirova R. Liberazition is acrucial condition for creating modern agriculture in Uzbekistan. - International Journal of Research And development, march 2020.
4. Features of investment processes in the economy in the conditions of the coronavirus pandemic. - EPRA International Journal of Multidisciplinary(IJMR) - Peer Reviewed Journal Volume: 6 | Issue: 7 | July 2020 || Journal DOI: 10.36713/epra2013 || SJIF Impact Factor: 7.032 ||ISI Value: 1.188
5. Сирожиддинов И., Ходжибоева И. Инновационные процессы в экономике регионов в условиях коронавирусной пандемии Молодой ученый”. – 2020. - №20.
6. Sirojiddinov I., Botirova R., Xakimov A. Innovation as an important factor in the development of the agricultural sector of the region’s economy Innovation as an important factor in the development of the agricultural sector of the region’s economy- Journal of Critical Reviews ISSN- 2394-5125 Vol 7, Issue 5, 2020.
7. Sirojiddinov I., Botirova R. Liberazition is acrucial condition for creating modern agriculture in Uzbekistan.- International Journal of Research And development, march 2020.
8. Baxriddinov N.Z. Issues of financing the innovative activity of the enterprise // “Бозор, пул ва кредит” scientific-practical journal. №3 / 2018. Pp. 56 - 59
9. Sirojiddinov I. Q., Sirojiddinov K. I. opportunities for the development and increase of fruit, vegetable production and the export potential of the industry //Theoretical & Applied Science. – 2021. – №. 4. – С. 87-90.
10. Sirojiddinov Ikromiiddin Qutbiddinovich. Features Of Accounting And Financial Control In Small Business// International Journal Of Research In Commerce, It, Engineering And Social Sciences ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876., Volume: 16 Issue: 04 in April 2022.

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 5

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.